

KIS SZEGEDI MŰVELŐDÉSTÖRTÉNET

IV.

Egy ilyen család tagja a literátus Szegedi Balázs, kinek fiát, Pannóniai Gergelyt a tudós minoriták között fogjuk említeni. A Sós család egyik tagja — Balázs fia — Máté 1471-ben, másik tagja, János 1502-ben tanul Bécsben, Tamás pedig 1499-ben Rómában jár. Jelentős szerepet vitt a Zákány familia. Zákány István a város nagy műveltségű főbírája, Fráter György bizalmasa volt, két testvére, Gáspár és Imre, valamint a család negyedik tagja, Balázs, külföldi egyetemi tanulmányok után jelentős egyházi tisztségeket töltött be.

Mindehhez a társadalmi alapot a gazdag polgárság szolgáltatta. A végtelenbe tűnő legelőkön hatalmas arányú marhatenyésztés folyt, a szőlőket messze környéken szegediek birtokolták. A budai kereskedőkkel együtt ők szállították a híres szerémi borokat országszerte, kezükön ment keresztül a tiszai halkezeskedelem, s oly nagy gazdagságra tettek szert, hogy a legmagasabb rangú főurak sem ártottak rokonságot kötni velük. A Lelei, Kürtösi család például Héderváriak, Szécsényiek, Laki Thúzok közé nőült be. Ez a polgári réteg törekedett elsősorban a kultúra és civilizáció akkori vívmányainak meghonosítására. Elsősorban az ő fiai számára épültek az alsóbb fokú iskolák. 1522-ben 5 tanítóról tudunk, s Kapisztráni János oldalán a szegedi diákok említésre méltó szerepet vittek Nándorfehérvár 1456-os felszabadításában; más magyar városokban (pl. Eperjesen) is hallunk ott-tartózkodó szegedi tanulókról. 1458-ban a Sz. Péter plébániatemplom mellett kórház működik, 1522-ben 14 személy foglalkozik a lakosság egészségügyi elátásával (közülük 3 orvos).

Összegezve jellemző tényként említjük, hogy a főiskolák anyakönyveinek vallomása szerint a XV. század közepétől a török foglalásig eltelt évszázad folyamán Szeged csaknem ugyanakkora számban küldte fiait külföldi egyetemre, mint Buda vagy Pest, a vidéket pe-

dig messze megelőzte. Ha tehát azt mondhattuk, hogy ezen időre lélekszámában, gazdagságban, tekintélyben a legelső sorokba küzdötte fel magát, ehhez hozzátehetjük, hogy Magyarország egyik legműveltebb városává, a születőben levő polgári kultúra egyik bölcsőjévé lett.

A középkori Szeged kulturális életének másik bázisa az egyház. Az archeológiai leletek már a XI. századból kőtemplom létéről tanúskodnak, s mivel ebben az időben illet csak kivételesen raktak, ezek a nyomok Szegednek az egyházi életben betöltött különös jelentőségét bizonyítják. A XII. század végétől főesperesség működött itt. Mivel a középkor századaiban a szellemi javak hordozója az egyház volt, maga ez a tény utal arra, hogy ezeket a javakat Szeged sem nélkülözte. Az 1199-ben I. betüvel jelölt első archidiakónus magisteri címet viselt, s ugyanígy János is 1303-ban. Egyébként a világi papság műveltségének színvonaláról a XV. század közepéig nincs adatunk. 1453—1454-ben a szegedi Péter pap mint licenciátus tanul a bécsi egyetemen. A század végén tűnik fel Szegedi Lukács, aki kancelláriai, majd kincstári tisztviselő, később kincstárnok, 1500-tól Zágráb püspöke; székhelyén és Szegeden a reneszánsz építészet mecénása. 1494-től az 1520-as évekig 8 szegedi származású világi pap fordul meg külföldi egyetemeken, közülük Zákány Balásznak irodalmi működéséről is tudunk. A plébániák természetesen rendelkeztek a szükséges liturgiai irodalommal is, s ezek volnának a szegedi könyvkultúra első hírmondói, ha megmaradtak volna. Azonban mindössze egyetlen levelet ismerünk belőle, egy XV. századi misekönyv kizakadt lapját, s frott említés is csak két missaléről szól, melyet Lukács zágrábi püspök az általa épített szegedi kápolnának ajándékozott 1501-ben.

K. P.